

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักประชาธิปไตยกับเศรษฐกิจภายในประเทศไทย

จัดทำโดย นายวิโรจน์ เจริญตรา
รหัส ๖๒๐๗๓๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๗
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
หลักประชาธิปไตยกับเศรษฐกิจในประเทศไทย

หลักประชาธิปไตยกับเศรษฐกิจภายในประเทศไทย

วิโรจน์ เจริญตรา^๑

บทนำ

ทุกวันนี้เราต่างเรียกหาการเป็นประชาธิปไตยกันทุกวัน ดังนั้นจึงเกิดคำถามมากมายขึ้น และคำถามที่หลายคนสนใจนั้นคือ การเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์นั้น จะช่วยทำให้เศรษฐกิจนั้นดีขึ้นได้หรือไม่ ก็ต้องยอมรับว่าในเรื่องระบอบการปกครองแล้ว การปกครองแบบประชาธิปไตยยังคงเป็นการปกครองที่ยังใหม่เมื่อเทียบกับการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช เพราะการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นเริ่มได้มีการนำมาใช้อย่างจริงจังช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งมีอายุราวๆเพียง ๓๐๐ ปี ทั้งยังมีระบอบการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ เป็นสิ่งเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างอยู่ตลอดเวลา

การเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้นจะเป็นการส่งผลให้เศรษฐกิจในประเทศดีขึ้นเนื่องจากหากประเทศไทยนั้นเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ย่อมทำให้เกิดเสถียรภาพในการปกครอง และสร้างความน่าเชื่อถือให้นักลงทุน แต่ถึงอย่างนั้นการสร้างความน่าเชื่อถือก็ไม่ใช่ว่าปัจจัยหลักในการทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างก้าวหน้า เพราะยังมีปัจจัยอื่นๆอีกมากมาย อย่างเช่น นโยบายทางเศรษฐกิจ หรือตลาดโลก และถึงแม้ประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ คือประเทศที่เป็นประชาธิปไตย มักมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ดี แต่ความเกี่ยวข้องนั้นยังคงไม่เป็นเหตุเป็นผลกัน เนื่องจากประเทศไทยมีคุณค่าในตัวเอง หมายถึง แม้ว่าประเทศไทยอาจจะไม่เกี่ยวข้องอะไรโดยตรงกับเศรษฐกิจ แต่อาจมีเหตุผลอย่างอื่นที่ทำให้สังคมที่เป็นประชาธิปไตยเป็นสังคมที่พึงปรารถนา เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยให้คุณค่ากับสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ความโปร่งใส หรือก็คือจุดมุ่งหมายของประชาธิปไตยมิใช่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ แต่เป็นสภาพสังคมที่พึงปรารถนา

^๑ ปริญญาโท วิศวกรรมโครงสร้าง George Washington University, U.S.A.

ปริญญาตรี วิศวกรรมโยธา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การอบรมจากสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD) หลักสูตร FN รุ่นที่ ๑๐/๒๐๐๔

การอบรมจากสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD) หลักสูตร DAP รุ่นที่ ๑๓/๒๐๐๔

หลักสูตรผู้บริหารระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาดทุน (วตท.) รุ่นที่ ๒๕

หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ ๒๐

ปริญญาบัตร จากวิทยาลัย ป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๒๖

รองประธานกรรมการ บริษัท พรินซ์ จำกัด (มหาชน)

กรรมการ บริษัท อีส แอม อาร์ จำกัด

กรรมการ บริษัท พี แอนด์ พี แอสเซท กรุ๊ป จำกัด

กรรมการ บริษัท พรินซ์ โฮลดิ้ง จำกัด

แนวคิดประชาธิปไตย

ศาสตราจารย์ปรีดี พนมยงค์^๒ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยเบื้องต้น สำหรับสามัญชนไว้ว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วย คำว่า“ประชา” หมายถึง หมู่คนคือปวงชนกับ คำว่า “อธิปไตย” หมายถึง ความเป็นใหญ่ คำว่า“ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน”

ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของ คำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ในหนังสือพจนานุกรม ของทางราชการว่า “แบบการปกครองที่ถือมติ ปวงชนเป็นใหญ่” ทั้งนี้พึงเข้าใจว่า การที่ปวงชนจะมีความ ความเป็นใหญ่ในการแสดงมติดได้ก็จำเป็นที่ประชาชนทุกคน รวมกันเป็นปวงชนนั้นต้องมี “สิทธิและหน้าที่ของ มนุษยชน” อันเป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติ ของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ คือ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกัน กับหน้าที่มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อน มนุษย์อื่น

จากที่ได้นิยามความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยข้างต้น บ่งบอกถึงลักษณะที่สำคัญอยู่ ๔ ประการดังต่อไปนี้

๑. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ อาจใช้อำนาจทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้
๒. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ตามกฎหมายตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
๓. การดำเนินการต่างๆของรัฐนั้นคือ เอมติของเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสินแต่ในขณะเดียวกันเสียงข้างน้อยหรือคนส่วนน้อยของรัฐจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายที่ป้องกันมิให้ประชาชนส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงอย่างผิดกฎหมาย และผิดทำนองครองธรรม
๔. กระบวนการของประชาธิปไตยคือ วิธีการปกครองซึ่งได้รับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปรายการออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายของประชาชน เป็นต้น

ประชาธิปไตย (DEMOCRACY) เป็นปรัชญาและแนวคิดทางปกครองแบบเสรีนิยมที่ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกที่นครรัฐเอเธนส์ในยุคกรีกโบราณแต่เริ่มเป็นที่รู้จักกันในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ โดยเป็นผลจากแนวคิดเสรีนิยมจากนักปราชญ์ชาวตะวันตก อาทิ จอห์น ล็อก (JOHN LOCKE) มงเตสกีเออร์ (MONTESQUIEU) และฌอง-ฌาค รุสโซ (JEAN-JACQUES ROUSSEAU) เพื่อต่อต้านผู้ปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรป อาทิการลדתอนอำนาจกษัตริย์และขุนนางในอังกฤษ การโค่น

^๒ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พ.ศ.2484-2488

ลัทธิราชวงศ์บูร์บงในฝรั่งเศส และการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาจากบริเตนใหญ่ (GREAT BRITAIN)

ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยในภาคพื้นยุโรปที่ปรากฏในยุคใหม่หรือยุครัฐชาติ จึงเป็นผลมาจากอิทธิพลทางความคิดของนักปรัชญาทางการเมืองทั้งจากยุคเก่าที่มีต้นกำเนิดมาจาก ยุคกรีกโบราณ และยุคใหม่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗-๒๐ ตลอดจนอิทธิพลทางศาสนา การปฏิวัติ ทางวิทยาศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับจนมีความเข้มแข็ง และกลายเป็นกระแสโลก โดยประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้มีบทบาทอย่างยิ่งในการสนับสนุนและ เรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ประเทศไทยนั้นก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบต่อนแนวคิดประชาธิปไตยจึงได้ เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยสาเหตุที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้น เกิดจากสภาวะการณ์ภายในประเทศ ที่มีปัจจัยหลากหลายด้านเข้ามาประกอบ อาทิ

ปัจจัยด้านสถาบันการเมือง ที่มีการผูกขาดรวมศูนย์อำนาจในกลุ่มเจ้านายและขุนนางชั้นสูง จนการบริหารราชการแผ่นดินล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ ผนวกกับความไม่ยุติธรรมในระบบราชการ

ปัจจัยด้านอุดมการณ์ ที่มีการแพร่หลายของแนวคิดใหม่ๆ ที่ทำให้สามัญชนเกิดจิตสำนึก ตื่นตัวต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตยและ ชาตินิยมของประชาชน ซึ่งท้าทายอุดมการณ์แบบจารีตที่เน้นชาติกำเนิด บุญบารมี และความไม่เท่า เทียมทางชนชั้น

ปัจจัยด้านการก่อตัวของชนชั้นใหม่ ที่มีการเติบโตของชนชั้นข้าราชการรุ่นใหม่ ชนชั้นกลาง ปัญญาชน นักเรียนนอก นักเรียนใน นักหนังสือพิมพ์ พ่อค้า และวิชาชีพสมัยใหม่ อันเนื่องมาจากการ เปิดประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ สืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ กลุ่มคน ใหม่ๆ เหล่านี้มาพร้อมกับจิตสำนึกใฝ่หาเสรีภาพ ความทันสมัย และความเสมอภาคเท่าเทียม

ร.ศ.ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ประจำมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นได้ ให้ความเห็นไว้ว่า อิทธิพลของความคิดในโลกตะวันตกมีผลต่อชนชั้นนำของไทยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อคน เหล่านี้เห็นความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงเกิดขึ้น อันจะเห็น ได้ว่าบุคคลในคณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการ ศึกษาจากประเทศตะวันตกการก่อกำเนิดประชาธิปไตยในประเทศไทยจึงเป็นเรื่องของชนชั้น นำในสังคมแทบทั้งสิ้น ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่ได้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง ไม่ได้มี ประสบการณ์การต่อสู้เรียกร้องอย่างประเทศในตะวันตก ดังนั้น ความหวงแหนในสิทธิ เสรีภาพ และ ความยึดมั่นต่อวิถีประชาธิปไตยจึงไม่เข้มข้น

แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นก็ยังคงเป็นเรื่องที่ยากหากเกิดจากแนวคิดหรืออุดมการณ์ของผู้คนเพียงบางกลุ่มหรือเพียงชนชั้นนำของประเทศไทย ดังนั้นปัจจัยที่สำคัญที่สุดจึงเป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่ วิกฤตการณ์คลังตกล้มมาจากสมัยรัชกาลที่ ๖ กับวิกฤตเศรษฐกิจโลกในช่วงปี ๒๔๗๒-๒๔๗๕ รัฐบาลตัดสินใจแก้ปัญหานี้โดยการจัดทำงบประมาณขาดดุลและปรับข้าราชการชั้นกลางและล่างออกหลายตำแหน่ง (แต่ปกป้องชนชั้นสูงและขุนนาง) ขึ้นภาษีรายได้กระทบคนชั้นกลางและราษฎร สร้างความเดือดร้อนให้กับคนระดับล่างและกระแสไม่พอใจต่อรัฐบาล ศาสตราจารย์ ดร.อมร รักษาสัตย์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่าลักษณะของประชาธิปไตยมีดังนี้

๑. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน

๒. การเลือกผู้แทนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนต้องเป็นการเลือกที่บริสุทธิ์ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

๓. ให้ความสำคัญแก่แนวความคิดที่แตกต่าง รวมถึงมีการแก้ไขปัญหาด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่น คณะรัฐมนตรีรัฐสภา โดยใช้วิธีอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อหาข้อยุติ

๔. เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ เช่น การนับถือศาสนา การชุมนุมทางการเมือง การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

๕. การบังคับใช้กฎหมายยึดถือความเท่าเทียมกันโดยไม่มีเลือกปฏิบัติ

๖. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด อำนาจต้องไม่ต้องอยู่ในมือคนๆ เดียวหรือกลุ่มเดียว มีการแบ่งอำนาจและกระจายอำนาจ โดยมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

๗. การตัดสินใจหรือการปฏิบัติต้องเป็นไปตามเสียงข้างมาก โดยต้องคำนึงถึงสิทธิของคนส่วนน้อย

๘. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคด้านกฎหมายและความมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ

๙. ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานหลักการของเสรีนิยม ประชาชนต้องมีอิสระและเสรีภาพในการกระทำต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การเดินทางไปได้ทุกๆ ที่ในสังคมที่อาศัยอยู่ เป็นต้น

๑๐. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพ อย่างน้อยสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สำคัญ

๑๑. รัฐบาลใช้หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะโดนจับหรือโดนลงโทษก็ต่อเมื่อทำผิดกฎหมายที่ได้ระบุไว้รวมถึงต้องได้รับการตัดสินคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เป็นต้น

๑๒. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านกลไกต่างๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง

๑๓. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ ต่อรัฐบาลตลอดเวลา รวมถึงมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้

ระบบเศรษฐกิจของไทย

ระบบเศรษฐกิจคือวิธีการที่แต่ละประเทศเลือกนำมาใช้ในการบริหารจัดการเศรษฐกิจของประเทศตัวเองให้เป็นไปตามกลไกที่วางแผนเอาไว้ โดยรูปแบบของเศรษฐกิจแต่ละระบบก็จะมี ความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับว่าประเทศไหนจะนิยมเลือกใช้ระบบเศรษฐกิจแบบใดเพื่อที่จะทำให้ประเทศของพวกเขาพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งปกติแล้วระบบเศรษฐกิจจะถูกแบ่งออกด้วยกันเป็น ๔ ประเภท

๑. ระบบเศรษฐกิจเสรีหรือทุนนิยม

ระบบนี้เอกชนจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินการเกี่ยวกับเศรษฐกิจอย่างเต็มที่โดยที่ทางรัฐบาลเองจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือแทรกแซงใดๆ ทั้งสิ้น ทว่าทางรัฐเองจะคอยช่วยเหลือในด้านของการพัฒนาเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขประเภทต่างๆ เอกชนจะเป็นผู้ตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเรื่องของเศรษฐกิจ ส่วนมากมักจะใช้ระบบราคาและกลไกตลาดเป็นตัวตัดสินใจว่าควรผลิตอะไร ซึ่งราคาจะเป็นตัวกำหนดสำคัญ ทำให้มีการแข่งขันกันสูงแต่เป็นไปอย่างเสรี ส่วนราคาที่เกิดขึ้นมาก็มาจากอุปสงค์และอุปทาน

๒. ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมหรือแบบวางแผน

รัฐจะเข้าไปทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อต้องการที่จะให้เกิดความยุติธรรมสำหรับการกระจายผลผลิตแก่ประชาชน นอกจากนี้รัฐบาลเองยังเป็นผู้ที่ตัดสินใจแก้ปัญหาเศรษฐกิจพื้นฐานที่เกิดขึ้นด้วย ส่วนมากรัฐบาลจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเกือบทั้งหมด แต่ทว่าเอกชนเองก็ยังมีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินบางส่วนที่เป็นส่วนตัว อาทิ บ้านพัก ถือว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลค่อนข้างจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

๓. ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์

ระบบเศรษฐกิจแบบนี้รัฐจะเป็นผู้ควบคุมดูแลทั้งหมดทุกๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง รัฐคือผู้ที่เป็นคนควบคุมปัจจัยการผลิตทั้งหมด จะเป็นผู้กำหนดในการตัดสินใจทุกเรื่อง จะเป็นระบบที่ตรงกันข้ามกับแบบทุนนิยมอย่างสิ้นเชิง รัฐคือผู้ครอบครองระบบเศรษฐกิจทั้งหมด เป็นผู้กำหนดว่าควรผลิตสินค้าอะไร อย่างไร เพื่ออะไร เอกชนเองจะไม่มีสิทธิในการครอบครองใดๆ ทั้งสิ้น แม้แต่ของส่วนตัวของตัวเองทั้งหมดคือของรัฐบาลที่เป็นผู้จัดการ

๔. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

คือระบบที่มีการเอาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและสังคมนิยมเข้าไว้ด้วยกัน โดยเลือกเอาเฉพาะจุดเด่นของทั้ง ๒ แบบมาใช้งาน บางครั้งก็มักถูกเรียกว่า ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมใหม่ รัฐบาลกับเอกชนต่างก็มีความรับผิดชอบร่วมกันสำหรับการตัดสินใจด้านต่างๆ ของระบบเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นการผลิตอะไร อย่างไร ปริมาณแค่ไหน รัฐบาลจะทำการวางแผนเศรษฐกิจในบางเรื่อง แต่เอกชนจะเป็นผู้ที่ดำเนินการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยในเรื่องของกลไกทางด้านราคาเป็นตัวชี้วัดสำหรับการสร้างเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม เป็นระบบที่ยอมรับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล ภาคเอกชนสามารถประกอบธุรกรรมทางเศรษฐกิจได้โดยเสรีมีการแข่งขันที่ค่อนข้างเสรี หน่วยธุรกิจส่วนใหญ่ทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ เป็นหน่วยธุรกิจของภาคเอกชน ส่วนหน่วยธุรกิจที่เป็นของรัฐก็มีอยู่บ้าง เช่น รัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภค และสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์

ปัญหาของระบบเศรษฐกิจไทยกับประชาธิปไตย

ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบผสม ซึ่งเป็นระบบที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกนิยมใช้กันเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน รัฐบาลสามารถเข้าไปมีส่วนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศได้ในหลายๆ ส่วน แต่กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นของเอกชน มีการแข่งขันกันในการผลิตและการขายตามระบบการค้าเสรี เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ โดยการส่งออกสินค้าทางการเกษตรยังคงทำรายได้สูงสุดให้กับประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้รายได้จากภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญมากขึ้นในระยะหลังก็ตาม รัฐบาลก็ยังมุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรเป็นหลัก โดยมีข้าวเป็นผลผลิตและสินค้าที่สำคัญ ส่วนอุตสาหกรรมที่สำคัญก็ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์และชิ้นส่วนรถยนต์ สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการนั้น มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาเที่ยวประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนเกิน ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ คนต่อปีมาหลายปีติดต่อกัน

ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยจะยังคงเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เมื่อดูจาก GDP (GROSS DOMESTIC PRODUCT) หรือแปลเป็นไทยว่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ หมายถึงการที่นับรายได้ที่เกิดขึ้นจากในประเทศเท่านั้น ไม่ว่าจะสัญชาติใดก็ตาม ซึ่งในปี ๒๕๖๑ GDP ของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๔.๑ (๔.๑%) แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามนั้นก็คือปัญหาของความเหลื่อมล้ำ เพราะถึงแม้ GDP จะเพิ่มขึ้น แต่ค่าความเหลื่อมล้ำนั้นก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยในปี ๒๕๖๐ คนไทยร้อยละ ๑

(๑%) มีทรัพย์สินรวมร้อยละ ๕๘ (๕๘.๐%) ของทรัพย์สินรวมทั้งประเทศ แต่ในปี ๒๕๖๑ คนไทยร้อยละ ๑ (๑%) มีทรัพย์สินรวมเพิ่มเป็นร้อยละ ๖๖.๙ (๖๖.๙%) และขึ้นเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำสูงที่สุดในโลก

ศ.ดร.อารยะ ปรีชาเมตตา ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ค่าเฉลี่ยต่อหัว หรือGDP ของประเทศ ไม่ได้สะท้อนสภาพความเหลื่อมล้ำ เพราะหารายได้ของกลุ่มคนที่รวยสุด ๑ เพอร์เซ็นต์ ก็อาจมีส่วนทำให้รายได้เฉลี่ยสูงตามไปด้วย จึงไม่สามารถสรุปได้ว่าประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำมากที่สุดในโลก แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำอย่างแน่นอน โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบการแข่งขันของเศรษฐกิจกลายเป็นแบบผู้ชนะกินรวบหมด เหมือนที่บริษัทผู้นำด้านเทคโนโลยีต่างๆ กวาดส่วนแบ่งตลาดไปเกือบทั้งหมด โดยอาศัยโครงข่ายผู้ใช้บริการธุรกิจที่ใหญ่กว่า ส่งผลให้เกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่สูงมากขึ้น และอาจกระทบต่อนโยบายการแก้ปัญหาแบบเดิมๆ นำกังวลว่าโครงสร้างความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันอาจถูกขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีมากขึ้น

และอีกมุมหนึ่ง โจเซฟ สติกลิตส์ (JOSEPH E. STIGLITZ) ศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยโคลอมเบีย ให้ความเห็นไว้ว่า การที่ความมั่งคั่งเกินครึ่งไปกระจุกอยู่บนยอดปลายแหลมของพีระมิดสังคมจะมีผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยขัดข้องและถดถอยจากระบบ ONE PERSON ONE VOTE ไปเป็นระบอบ ONE DOLLAR ONE VOTE ที่กลุ่มธุรกิจหรือกลุ่มที่มั่งคั่งกว่าสามารถลอบบี้หรือแม้กระทั่งกดดันรัฐบาลเพื่อให้ออกกฎหมายที่สามารถโยกย้ายทรัพยากรเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองแทนที่ว่าการกระทำของรัฐบาลจะสะท้อนความต้องการของประชากรหมู่มาก และสุดท้ายความเหลื่อมล้ำนี้จะทำให้ความกดดันสังคมในหมู่ประชาชนจนกลายเป็นชนวนก่อให้เกิดวิกฤติความขัดแย้งทางการเมืองได้ในที่สุด

ดร.วิโรจน์ ณ ระนอง และดร.สุเมธ องกิตติกุล ได้ให้ความเห็นไว้ว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ผู้ที่มีรายได้น้อย มีโอกาสในการไต่เต้าทางสังคม (SOCIAL MOBILITY) ผ่านระบบการศึกษาในระดับสูงไม่มากนัก ดังข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ ๒๐ มีอัตราการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรีขึ้นไป) เพียงร้อยละ ๑.๕๒ ในขณะที่กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงที่สุดร้อยละ ๒๐ มีอัตราการศึกษาระดับดังกล่าวร้อยละ ๑๖.๒ การวิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์ (BENEFIT INCIDENT) จากการใช้จ่ายในด้านการศึกษารัฐ โดย ดร.วิโรจน์ ณ ระนอง และ ดร.สุเมธ องกิตติกุล พบว่า ประชาชนกลุ่มที่มีรายได้สูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีรายได้สูงที่สุดร้อยละ ๒๐ ได้รับประโยชน์จากการใช้จ่ายด้านการศึกษารัฐในสัดส่วนร้อยละ ๒๙.๑ ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่สุดร้อยละ ๒๐ ได้รับประโยชน์ในสัดส่วนร้อยละ ๑๒.๐

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติและคณะก็ได้ให้ความเห็นว่า สู้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่น่าจะสำคัญที่สุดก็คือ ความรู้สึกว่าตนไม่มีตำแหน่งในสังคม โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยในภาคอีสาน ซึ่งรู้สึกว่าจะตนถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม เพราะมีฐานะยากจนความรู้ก็น้อย รู้สึกว่าสังคมมีการแบ่งชนชั้น และมีปัญหาความไม่เท่าเทียมจากการมีเงินได้โตะและเส้นสาย ซึ่งทำให้ตนเสียโอกาสต่างๆที่ควรได้รับอย่างเสมอภาค

บทสรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจช่วยให้รายได้เฉลี่ยของประเทศสูงขึ้น แต่ก็มักทำให้ช่องว่างรายได้ของประชากรเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ที่ผ่านมามีประเทศไทยเลือกแนวคิดในการพัฒนาที่ส่งเสริมภาคเศรษฐกิจบางสาขา เช่น ส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมแต่ละเลยการพัฒนาภาคเกษตร หรือส่งเสริมการส่งออกให้แข่งขันได้ในตลาดโลก โดยกวดค่าจ้างแรงงานให้เพิ่มขึ้นซ้ำกว่าประสิทธิภาพของแรงงาน ซึ่งในช่วงหลังทำโดยการเปิดให้มีแรงงานค่าแรงต่ำ จากต่างประเทศเข้ามาทำงานในประเทศไทยกว่า ๒ ล้านคน ปัญหาจากการพัฒนาดังกล่าวแสดงออกมาในรูปของความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงขึ้นระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตร ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และผู้มีรายได้สูงกับผู้มีรายได้น้อย

เราจึงเห็นได้ว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทย กล่าวคือ ประเทศที่ยากจนและมีความเหลื่อมล้ำสูงมักจะมีปัญหาในการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบประชาธิปไตยขณะที่ประเทศที่มีเศรษฐกิจก้าวหน้า และมีการกระจายรายได้ที่ดีกว่า เช่น ประเทศในยุโรปตะวันตก แคนาดา และออสเตรเลีย ต่างก็ประสบความสำเร็จในการสร้างประชาธิปไตยที่มั่นคงด้วยกันทั้งสิ้น

จากงานศึกษาของอดัม ซีวอสกี (ADAM PRZEWORSKI)^๓ สรุปว่าประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นและคงอยู่ได้มากกว่าในประเทศที่มีรายได้สูง และประเทศที่มีการกระจายรายได้เท่าเทียม ในขณะที่สแตนเลย์ เอ็นเกอร์แมน (STANLEY L. ENGERMAN)^๔ ซึ่งศึกษาประวัติศาสตร์ของหลายประเทศในละตินอเมริกา พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศเหล่านั้น

ประชาชนแต่ละคนต้องการแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ คนรายได้ต่ำก็มักจะต้องให้มีการกระจายรายได้ให้เท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น ในขณะที่คนที่มีรายได้สูง ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยกว่าไม่ต้องการให้มีการกระจายรายได้ หากประเทศปกครองในระบอบประชาธิปไตย เมื่อมีการ

^๓ ศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก

^๔ อาจารย์ประจำวิชาเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยโรเชสเตอร์

เลือกตั้ง คนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งมีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ย มักต้องการให้รัฐจัดเก็บภาษีจากผู้มีรายได้สูงเพื่อกระจายไปให้แก่ผู้มีรายได้น้อยโดย ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์^๕ เคยเสนอแนวทางไว้ว่า ประชาชนทุกคนควรถูกจัดเก็บภาษีจากรายได้ในอัตราเดียว (FLAT-RATE INCOME TAX) เช่น ร้อยละ ๑๐ ของรายได้ในทุกระดับรายได้ ผู้มีรายได้มากก็ต้องจ่ายภาษีเป็นตัวเลขที่สูงกว่าผู้มีรายได้น้อย เมื่อนำเงินดังกล่าวมารวมเข้าด้วยกัน แล้วแบ่งเป็นส่วนเท่าๆกันเพื่อกระจายรายได้กลับคืนประชาชนในรูปของเงินอุดหนุนหรือการให้สวัสดิการของรัฐอย่างทั่วหน้า เราจะพบว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยจะมีรายได้ลดลง หลังจากการเก็บภาษีและได้รับเงินอุดหนุนหรือสวัสดิการแล้ว ซึ่งทำให้การกระจายรายได้ในประเทศมีความเสมอภาคกันมากขึ้น

เมื่อมีความเหลื่อมล้ำน้อยลงคนที่อยู่กึ่งกลางของสังคมจะเป็นคนชั้นกลาง ซึ่งมีความต้องการในการจัดเก็บภาษีไม่สูงนัก เนื่องจากรายได้ของตนไม่ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศมากนัก อัตราภาษีของประเทศดังกล่าวจึงไม่สูง ซึ่งทำให้ระบอบประชาธิปไตยไม่ถูกต่อต้านจากผู้มีรายได้สูงและกลายเป็น การเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมมากขึ้น แต่ในสังคมปัจจุบันระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ยังต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจให้มากขึ้นเพื่อคอยย้ำเตือนว่า อำนาจนั้นเป็นของประชาชนทุกคน มิใช่ของผู้ปกครอง ดังนั้นการใช้อำนาจสิ่งแรกที่ต้องตระหนักถึงคือประชาชน จึงจะส่งผลให้บุคคลทราบถึงสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงการกระทำต่างๆ ที่ตนเองสามารถกระทำและพึงจะได้รับ ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น แต่การจะประสบความสำเร็จและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมขึ้นอยู่กับรัฐบาลภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศว่าสามารถนำหลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตยมาดำเนินการปฏิบัติอย่างสมบูรณ์และด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องได้มากน้อยเพียงใด

^๕ ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

บรรณานุกรม

- รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, “ระบบเศรษฐกิจไทยลักษณะและปัญหา”,
<http://www.rangsun.econ.tu.ac.th/data/ระบบเศรษฐกิจไทยลักษณะและปัญหา>
 เศรษฐพุฒิ สุทธิวาทนฤพุฒิ และคณะ, “การเติบโต ความเหลื่อมล้ำ และโอกาสใน
 ประเทศไทย” ใน *Insight Aug-Sep ๒๐๑๐*. ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์:
 ๒๕๕๓
- ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, ความเหลื่อมล้ำ
 GlobalWealthReport๒๐๑๘ – Credit Suisse, <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/articles/news-and-expertise/global-wealth-report-๒๐๑๘-us-and-china-in-the-lead-๒๐๑๘๑๐.html>
- ประชาธิปไตยในทศวรรษใหม่, สถาบันพระปกเกล้า,
http://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M๑๐_๖๘๔.pdf
- วุฒิสาร ตันไชย, “ประชาธิปไตย : บางมุมที่ถูกกละเลย”, <https://www.tci-thaijo.org/index.php/srj/article/download/๙๔๐๐๖>
- สมเกียรติ ตั้งกิจวาณิชย์, “ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย”